

VINKIT DRAAMAN KÄYTTÖÖN KOULUSSA: ROOLIHAHMOT, ASKEL ETEENPÄIN JA TUNNEPATSAAIT

Parhaimmillaan roolihahmotyöskentely on pedagoginen työkalu, joka tarjoaa elämyksellisen tavan tutustua tarinoihin eri puolilta maailmaa ja eri elämäntilanteista sekä herättää pohtimaan globaaleja tasa-arvon ja etuoikeuksien kysymyksiä. Kestävän kehityksen omaksumisessa tarvitaan uusia ajatusmalleja ja arvoja maailman tilasta, ja roolihahmojen käyttö voi antaa tähän prosessiin tarinallista tukea. Draaman kautta voi keskustella esimerkiksi globaalista vastuusta ja empatiasta.

DRAAMAHARJOITUKSET

Roolihahmoin tutustuminen

Varmista, että käytössäsi on harjoitusta varten sellainen avara tila, jossa osallistujat mahtuvat asettumaan riviin tilan perälle. Jaa/arvo osallistujille roolikortit ja pyydä heitä eläytymään siihen rooliin, jonka he ovat saaneet.

Rooliin astumisen voi tehdä esimerkiksi sulkemalla silmät ja ravistelemalla kehoa, jolloin tarinan maailmaan siirtymisestä tulee konkreettisempi.

Lue ääneen seuraava tarina:

”On tiistaiamu. Kello on vähän yli yhdeksän. Olet juuri kiirehtinyt paikalle, jossa olet nyt, mutta nyt sinulla on rauhallinen, rentoutunut olo. Missä olet nyt? Ympärilläsi on sinulle tärkeitä ihmisiä. Keitä he ovat? He hymyilevät sinulle, joku nyökkää. Kuulet vilkasta puheensorinaa, mutta et ehkä halua osallistua keskusteluun nyt. Mitä muuta näet ympärilläsi? Mitä ääniä kuulet? Ilma tuoksuu tutulta, mukavan kodikkaalta. Mikä se tuoksu on? Se saa ajatuksesi harhailemaan lapsuuteesi. Mitä muistoja se tuo mieleesi? Ajaudut hetkeksi noihin muistoihin.”

Askel eteenpäin

Kun osallistujat ovat saaneet hetken eläytyä heille annettuun rooliin, kerro seuraavaksi esittäväsi heille väittämiä. Jos he ovat samaa mieltä, he astuvat askeleen eteenpäin. Jos he ovat eri mieltä, he pysyvät paikallaan. Väittämät ovat:

1. Olen yleensä tyytyväinen elämäni.
2. Minulla on mukava koti, johon on kiva mennä.
3. Voin itse päättää, kenen kanssa ja millaisen perheen perustan.
4. Minua ei ole ikinä syrjitty sukupuoleni, ihonvärini tai seksuaalisen suuntautumiseni vuoksi.
5. Tunnen oloni turvalliseksi kävellessäni kadulla.
6. Jos joudun vaikeuksiin tai elämässäni on ongelmia, tiedän kenen puoleen voin kääntyä.
7. Taloudellisesti elämäni on aina ollut tasapainoista ja vaivatonta.
8. Minun on helppo matkustaa ulkomaille.
9. Voin äänestää kansallisissa ja paikallisissa vaaleissa oman valintani mukaan.
10. Koen, että minua arvostetaan ja kunnioitetaan yhteisössä, jossa elän.

Kun väitteet on esitetty, voidaan jälleen sulkea silmät, ravistella kehoa ja astua roolista pois takaisin nykyhetkeen ja -tilaan. Katsotaan, missä kohtaa kukin seisoo. Osa voi kertoa roolinsa ja perustella,

miksi on juuri siinä kohtaa kuin on. Millaiseksi osallistuja kuvitteli elämänsä? Miksi juuri tällaiseksi? Oliko askelia helppo tai vaikea ottaa? Ovatko saman roolihahmon saaneet osallistujat ottaneet saman verran askelia? Miksi kyllä, entä miksi ei?

Still-kuvat / Tunnepatsaat

Jakaudutaan seuraavaksi pienryhmiin niin, että samaan rooliin eläytyneet etsivät toisensa. Osallistujien tulisi seuraavaksi pohtia, mikä heidän roolihahmonsansa pahin pelko ja suurin unelma voisi olla. Tehtävänä on suunnitella ja muodostaa kaksi pysähtynyttä still-kuvaa / tunnepatsasta aiheesta

1. Roolihahmon pahin pelko

2. Roolihahmon suurin unelma

Patsaiden suunnitteluun voi varata n. 15 minuuttia aikaa. Jokaisella osallistujalla tulee olla jokin tehtävä patsaan muodostamisessa, oli se sitten ihmishahmo, pöytä tai mikä tahansa. Osallistujia voi kannustaa eläytymään rooliinsa myös patsaassa, jotta patsaasta tulee eläväinen.

Kun patsaat ovat valmiit, ne puretaan niin, että vähintään muutama pienryhmä esittää omasta hahmostaan kertovan patsaan muulle ryhmälle. Muuta ryhmää pyydetään kääntymään pois päin, jotta patsaan muodostava ryhmä saa hetken aikaa valmistautua rauhassa ja kaikki katsovat patsasta yhtä aikaa. Kun patsas on valmis, ohjaaja lukee ääneen roolihahmon ja pyytää muuta ryhmää kääntymään. Yleisön tehtävä on katsoa patsasta ja koittaa arvata, mistä patsaassa on kysymys.

Jos arvaaminen on vaikeaa, tehtävää voi helpottaa esimerkiksi laittamalla patsaaseen liikkeen tai äänet päälle. Patsaan tekijät voivat myös sanoa "kuumaa" tai "kylmää" sen mukaan, onko arvaukset menossa oikeaan tai väärään suuntaan. Kun oikea vastaus on arvattu, ryhmä voi vielä kommentoida patsastaan tai ohjaaja/yleisö voi kysyä, mitä rooleja patsaassa oli.

Kaikille patsaille on hyvä antaa aplodit.

PURKU

Miten tehtävä toimisi opetuksessa ja mitä draamatyöskentelyssä kannattaa ottaa huomioon?

Lämmittely ja draamasopimus

Ennen draamatyöskentelyä olisi hyvä antaa aikaa lämmittelylle. Lämmittelyleikkejä löytyy mm. Eettisen kaupan puolesta ry:n Puuvillan polut -draamatyöpajan rungosta.

Joissakin tapauksissa voi olla hyvä tehdä myös draamasopimus. Sopimuksen voi tehdä joko kirjallisesti tai suullisesti, ja siinä olisi hyvä tuoda esiin, että draamatyöskentely perustuu aina vapaaehtoisuuteen. Sopimuksesta voi ilmetä esimerkiksi, että tehtävässä

- ei ole oikeita tai väärä vastauksia/ mielipiteitä
- ei tarvita ennakkotietoja tai näyttelijän taitoja
- kaikkia kuunnellaan ja kaikkien mielipiteitä kunnioitetaan

Sopimuksen tehtävänä on sitouttaa osallistujat tekemiseen ja luoda turvallinen ympäristö työskentelylle.

Miten roolihahmo tulisi kuvitella?

Tehtävän idea on se, että monet samaan rooliin eläytyneet voivat kuvitella roolihahmonsansa eri tavoin. Siihen, miten jokin rooli tulisi kuvitella, ei ole oikeaa eikä väärää vastausta. Roolihahmokortti tarjoaa

tarkoituksella suppean määrän tietoa, ja sen perusteella on haastavaa astua toisen henkilöhahmon tilanteeseen.

Draamaharjoitteissa on käytettävä mielikuvitusta ja helposti hyödynnetään tiettyihin ihmisryhmiin liitettjä stereotyyppioita. On kuitenkin tärkeä muistaa, että roolin voi kuvitella myös toisin ja että stereotyyppioita on hyvä purkaa. Ryhmiin ”työttömät”, ”somalialaiset naiset” tai ”tehdastyöläiset” mahtuu monenlaisia identiteettejä ja tarinoita, eikä niistä yksikään ole toista enemmän oikea tai väärä.

Patsastyöskentelyn tai tehtävän purun aikana voi jutella roolihahmojen elämästä, kotimaista, perheistä, työstä ym. ja pohtia laajemminkin, mitä pelkoja ja unelmia roolihahmolla voisi olla, ovatko ne samanlaisia tai erilaisia kuin omat pelkomme ja unelmamme ja pohjautuvatko ne kenties ennakkoluuloihin vai tietoon.

Roolihahmojen erot ja ”roolihahmokateus”

Jotkut rooleista ovat ehkä yleisemmällä tasolla kuvattuja, joidenkin kohdalla pelkoja tai unelmia on annettu jo valmiiksi tarkemmin selitettynä. On tärkeä muistaa, että mitä tahansa kortissa lukee, on se tarkoitettu virittämään eläytyvän henkilön mielikuvitusta. On tarkoituskin, että rooleja viedään omassa päässä annettua pidemmälle.

Koska tiedämme suomalaisten nuorten elämästä enemmän kuin esimerkiksi angolalaisten nuorten, on meillä enemmän vaihtoehtoja kuvitella tämän elämä. Mitä enemmän vaihtoehtoja, sen vaikeampi kuvitella ja omaksua rooli. Meille kaukaisilta tuntuvat roolit voivat olla siten helpompia, sillä niiden kohdalla stereotyyppioita on ”helppo” ottaa käyttöön paikkaamaan tiedonpuutetta. Roolihahmojen synnyttämistä tunteista ja empatian helppoudesta/ vaikeudesta on hyvä keskustella. Jos esimerkiksi vaikeaksi koettu hahmo aiheuttaa kateutta tai epäreiluden tunnetta muiden rooleja kohtaan, on hyvä miettiä, mistä tunne johtuu.

Ratkaisuihin vieminen - ratkaisujen ja vaikutustapojen pohdinta roolihahmona tai omana itsenä

Draamaharjoituksissa voi syventyä myös toimijuuteen ja ratkaisuihin. Hahmoissa tai omana itsenä voidaan keskustella globaalista vastuusta ja välittämisestä sekä pohtia ratkaisuja roolihahmojen elämässä esiin tuleviin haasteisiin.

Draamatyöskentely saattaa toimia inspiraationa myös tutkimus- tai vaikuttamisprojektin rakentamisessa.

Esimerkki ratkaisuihin viemisestä löytyy Eettisen kaupan puolesta ry:n Puuvillan polut -draamatyöpajasta, jonka roolihahmot ovat vaateen tuotantoketjun varrelta. Patsastyöskentelyn jälkeen pienryhmät kirjoittavat hahmoilleen omat statementit/otsikot asiasta, jonka henkilö haluaisi nostaa esille puuvillan tuotantoa ja globaalia kauppaa käsittelevässä kokouksessa esille. Kokouksessa ryhmät esittelevät vuorotellen oman iskulauseensa maailman puuvillakaupan kehittämiseksi.

LISÄÄ OHJEITA JA ROOLEJA - LINKKEJÄ VASTAAVIIN TEHTÄVIIN:

Taksvärkin roolihahmomateriaali Sambiasta ja Keniasta:

https://www.taksvarkki.fi/sambiakenia2014/wp-content/uploads/2014/08/OTA_ASKEL.pdf

Unicefin Compasito - Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja:

https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/Compasito_SU_pdf_netiversio.pdf

Maan ystävien roolihahmomateriaali kaivoksiin ja elektroniikkaan liittyen (s. 21 alkaen):

http://maanystavat.fi/sites/default/files/MaanYstavat_web_0.pdf

Eettisen kaupan puolesta ry:n roolihahmomateriaalipuu villan ja vaatteiden tuotantoon liittyen:
<https://eetti.fi/materiaalit/oppimateriaalit/puuvilla/> <https://eetti.fi/wp-content/uploads/2018/01/Draamatyopajan-runko.pdf>

Rauhankoulun toimintakokonaisuudet:
<http://www.rauhanliitto.fi/rauhankoulu/rauhankoulu/opetussuunnitelma>

African Care:n Askel eteenpäin -harjoituksia ja rooleja voi kysyä järjestöltä.